

Кива Ілля Володимирович, студент навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: провідний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук *С. О. Павленко*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ОСОБАМ, ВІДНЕСЕНИМ ДО КАТЕГОРІЇ «ЗЛОДІЙ В ЗАКОНІ», В УКРАЇНІ

Організована злочинність в Україні нині є одним із суттєвих чинників, що загрожує національним інтересам і національній безпеці, стабільності в державі. Процес формування її структури, розподіл сфер і територій впливу переважним чином завершився. Організовані групи і злочинні організації діють практично в усіх містах і більшості населених пунктів України. Значна їх частина має досить високий рівень структурованості, розгалуженості й у певних випадках має міжнародний характер [1, с. 180].

Проте слід зазначити, що за всієї різноманітності злочинних груп і злочинних організацій координуючою і керівною «надорганізацією» продовжує залишатися злочинне співтовариство «злочодів у законі».

Актуальність проблематики пов'язана ще й з тим, що в Україні останнім часом простежується активізація діяльності «злочодів у законі», а саме вихідців із Російської Федерації та Грузії. Це пов'язано з тим, що в цих країнах осіб, віднесених до категорії «злочодів у законі», притягують до кримінальної відповідальності. Як наслідок, багато представників цього специфічного кримінального елемента налагоджують кримінальні контакти, а також впливають на криміногенні процеси, зокрема контролюють певні види нелегального бізнесу, що призводить до погіршення криміногенної обстановки в державі. За такі дії на розглядуваних осіб щонайбільше очікує примусова депортація, адже формально «королі злочинного світу» самі не стріляють, ніде не лишають жодних підписів, але фактично саме вони стоять за багатьма злочинами.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить про те, що в окремих країнах було вдосконалено правові методи протидії особам, віднесеним до категорії «злочодів у законі». Зокрема, в Грузії 2005 року прийнято спеціальний Закон – у Кримінальному кодексі цієї держави з'явилась окрема стаття 223¹ «Злочодів в законі, належність (членство) до злочодівського світу». У 2009 році в Російській Федерації прийнято Закон, яким статтю 210 Кримінального кодексу РФ викладено в новій редакції, що передбачає відповідальність особи, що займає вищі щаблі в злочинній ієрархії, а саме «злочодів у законі» [2]. Аналогічний «закон Ріко» діяв у Сполучених Штатах Америки, коли італійська мафія скоювала там серйозні злочини [3].

Натомість законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі «злочодями в законі», оскільки на законодавчому рівні нашої держави не закріплено поняття «злочодів у законі», в результаті чого такі особи «практично недосяжні для притягнення їх до відповідальності, оскільки зазвичай вони особисто не здійснюють правопорушень, але при цьому керують діяльністю організованих злочинних угруповань» [4].

Спробою розв'язання цього питання став проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів» (щодо відповідальності для «злочодів у законі» та за злочини, вчинені злочинними угрупованнями), (реєстр. № 1188 від 02 грудня 2014 року). Відповідно до якого було запропоновано викласти статтю 255 КК України, передбачивши встановлення кримінальної відповідальності за створення та участь у злочинному співтоваристві та зайняття особою вищого становища в злочинній ієрархії («злочодів у законі»). Примітками до вказаних статей передбачено надання визначення понять «злочинне співтовариство» та «злочодів у законі» [5, с.93-94].

За досвідом Грузії, запровадження кримінальної відповідальності відносно «злочодів у законі» суттєво вплинуло на зниження рівня організованої злочинності в країні.

Водночас варто погодитися з дослідниками [5], що запровадження аналогічної відповідальності у вітчизняне кримінальне законодавство може спричинити певні труднощі для слідчих правоохоронних органів під час кваліфікації та доказування злочинів, пов'язаних з притягненням до кримінальної відповідальності «злочодів у законі».

По-перше, за ст. 2 КК України, єдиною підставою кримінальної відповідальності є вчинення винною особою злочину. Відповідно ж до ст. 11 КК України, злочином є передбачене Кримінальним кодексом України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину. Членство у певній групі

чи спільноті (навіть злочинного спрямування) не є діянням у кримінально-правовому значенні, що надавало би підстави вважати таку приналежність особи злочином.

По-друге, можуть виникати проблеми у доказуванні власне факту «приналежності (членства) до злочинського миру», оскільки малоімовірно, що члени злочинного співтовариства свідчитимуть проти своїх «босів» [5, с. 94].

На нашу думку, означена проблема більш зумовлена відсутністю дієвої правоохоронної системи, зокрема ліквідацією Управління боротьби з організованою злочинністю, що слід вважати однією з причин активізації «злочинів у законі» в Україні [6, с. 78].

Зараз фактично весь тягар протидії організованим групам і злочинним організаціям лежить на Національній поліції України, а саме на підрозділі карного розшуку (документування протиправної діяльності учасників організованих груп і злочинних організацій, припинення діяльності стійких суспільно небезпечних організованих груп і злочинних організацій), департаменті кіберполіції, департаменті протидії наркозлочинності, департаменті захисту економіки.

На превеликий жаль, втрачено досвід десятиріч за напрямом оперативної роботи, напрацьованих негласних джерел та іншої важливої інформації, що сприяла роботі багатьох професійних оперативних працівників, тощо.

Таким чином можемо констатувати, що реформувати систему МВС загалом, а також спеціальні підрозділи боротьби з організованою злочинністю слід було вже давно, однак ставитися до цього питання варто виважено та об'єктивно, враховуючи індивідуальні особисті якості кожного працівника [6, с. 78].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пустовіт В. А. Окремі аспекти стану протидії організованій злочинності в Україні / В. А. Пустовіт // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2013. – № 2 (30). – С. 180–144.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо встановлення кримінальної відповідальності для «злочинів в законі» та посилення відповідальності за злочини, вчинені злочинними угрупованнями) від 26.12.2014 р. (реєстр. № 1188).

3. Більшість закарпатських нардепів проігнорували проект Закону щодо криміналізації та посилення відповідальності для «злочинів в законі» та злочинних угруповань [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://strichka.com/article/46255708>. - Заголовок з екрана.

4. УНІАН [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/>.- Заголовок з екрана.

5. Василичук В. І. Окремі дискусійні питання запровадження у національному законодавстві кримінальної відповідальності стосовно осіб, віднесених до категорії «злочинів в законі» / В. І. Василичук, Л. І. Данченко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : наук.-практ. журн. – 2015. – № 1 (34). – С. 91–94.

6. Павленко С. О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії «злочинів у законі» в Україні / С. О. Павленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Вип. 6. Т. 3. – С. 73-79. – (Серія Юрид. науки).